

O fauni Vetranovićeva "Posvetilišta Abramova"

Barna, Zdenka

Undergraduate thesis / Završni rad

2015

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:354782>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-04**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Preddiplomski studij Njemačkog jezika i književnosti i Hrvatskog jezika i
književnosti

Zdenka Barna

O fauni Vetranovićeve Posvetilišta Abramova

Završni rad

Mentorica: prof. dr. sc. Zlata Šundalić

Osijek, 2015.

Sažetak

Glavna tema ovoga završnog rada je fauna u djelu *Posvetilište Abramovo*. Autor djela je Mavro Vetranović, pisac čije stvaralaštvo pripada staroj hrvatskoj književnosti. Pisao je ljubavne, religiozno-poučne i moralno-filozofske pjesme. Sa svojim pastirskim igrama, mitološkom dramom *Orfeo* i duhovnim izvedbama *Uskrsnuće Isukrstovo*, *Suzana Čista* i *Posvetilište Abramovo* mnogo je pridonio drami stare hrvatske književnosti. Naglasak je stavljen na istraživanje čestotnosti pojavljivanja faune, kao i na proučavanje njezina značenja, pozitivnih i negativnih konotacija. Biblijska verzija priče o Adamu uspoređivat će se sa vetranovićevskom verzijom. Nadalje će se utvrditi glavna klasifikacija faune koja se sastoji od domaćih, divljih i fantastičnih životinja. Divlje životinje mogu se dalje podijeliti na one vlastitoga i stranoga podneblja. Najvažniji rezultat istraživanja bit će uloga faune u djelu.

Ključne riječi: Mavro Vetranović, Posvetilište Abramovo, fauna, stara hrvatska književnost

Sadržaj

1. Uvod.....	4
2. Povijesti književnosti o Vetranoviću.....	5
3. O <i>Posvetilištu Abramovu</i>	6
4. Životinjski svijet u <i>Posvetilištu Abramovu</i>	7
4.1. Klasifikacija životinjskoga svijeta.....	16
4.2. O čestotnosti pojavljivanja životinja.....	17
4.3. Usporedba Vetranovićeve i biblijske verzije.....	18
5. O ulozi životinja u <i>Posvetilištu Abramovu</i>	19
6. Značenje životinjskih leksema.....	21
6.1. Negativne konotacije.....	21
6.2. Pozitivne konotacije.....	22
6.3. Fauna u funkciji fantastičnoga.....	24
7. Zaključak.....	25
8. Literatura i izvor.....	26

1. Uvod

U ovom će završnome radu biti riječ o životinjama koje se pojavljuju u djelu *Posvetilište Abramovo* Mavra Vetranovića. Nakon donošenja najvažnijih odrednica o autorovu životu i stvaralaštvu te o samom djelu pozornost će biti usmjerena na pojavnost životinjskih leksema unutar djela. U dvjema će tablicama biti predstavljena ukupna pojavnost određene životinje, navodi iz djela u kojima se određeni zooleksem pojavljuje i čestotnost njegova pojavljivanja u djelu. Nakon provedenog istraživanja uslijedit će interpretacija dobivenih podataka, životinje će biti klasificirane, a čestotnost njihova pojavljivanja bit će objašnjena. Nadalje će se uspoređivati Vetranovićeve i biblijska verzija priče o Abram. Uloga životinja će biti obrazložena primjerima iz djela, a detaljnije će biti riječi o značenju životinja. U okviru njihova značenja pažnja će biti usmjerena na pozitivne i negativne konotacije, kao i na funkciju fantastičnoga i izgradnju drukčije zbilje. Nakon cjelovite analize slijedi zaključak i popis korištenih jedinica literature.

2. Povijesti književnosti o Vetranoviću

Ime hrvatskog renesansnog pisca Mavra Vetranovića nezaobilazno je u svakoj povijesti stare hrvatske povijesti književnosti.

Potvrđuje to i hrvatski povjesničar Mihovil Kombat koji o Vetranoviću govori kao o značajnom liku književnog Dubrovnikarke prve polovice 16. stoljeća nakon Menčetića i Marulića.¹ Opisuje ga kao najplodnijega stihotvorca svog doba. Rođen je 1482. godine u trgovačkoj porodici i o njegovoj se mladosti ništa ne zna. 1517. godine prognan je s područja Dubrovačke Republike jer se s Mljeta vratio u Italiju, ali je kasnije pomilovan. Boravio je u dubrovačkom samostanu na otoku Lokrumu, u samostanu na otoku sv. Andrije i u samostanu sv. Jakova na Višnjici blizu Dubrovnika. U njegovom su plodnom književnom radu najvažniji religiozni stihovi u kojima još uvijek ima poveznica sa srednjim vijekom. To su teme poput rođenja i muke Isusove, Gospina plača, smrti, pobožnih prikazanja i sl. Više od ijednoga našeg pjesnika 16. stoljeća imao je oko za prirodu.

Drugi hrvatski povjesničar književnosti Marin Franičević Mavra Vetranovića naziva zanimljivim piscem u književnopovijesnom i poetološkom smislu.² Navodi da njegov sačuvani opus sadrži oko trideset i sedam tisuća stihova i detaljnije govori o njegovu djetinjstvu. Rođen je u Dubrovniku 1482. ili 1483. godine, a otac mu je bio pučanin i trgovac Dominik Vetranović Čavčić. Završio je osnovnu i humanističku školu u rodnom gradu te 1507. godine stupio u red benediktinaca pod imenom Mavar. Školovanje je nastavio u Italiji, u Monte Cassinu. Kao i ostali njegovi suvremenici svoje je književno stvaralaštvo započeo ljubavnim pjesmama. Pisao je pored već spomenute mitološke drame, crkvenih prikazanja, stihovane epike i maskerate.

Dubravko Jelčić Mavra Vetranovića Čavčića naziva središnjom osobom dubrovačkoga književnog kruga sredinom 16. stoljeća.³ Vetranović je bio benediktinac i veći je dio života proveo u samostanima na otocima Dubrovačke Republike. U svom je književnom radu od mladenačke svjetovne poezije bezbrižnoga renesansnog tona stigao do satiričnoga pjesništva u kojemu je izražavao svoju sumnju u sve, čak i u Božju pravednost. U starijim godinama

¹ Kombat, Mihovil. 1961. *Povijest hrvatske književnosti do narodnog preporoda*. Matica hrvatska, Zagreb.

² Franičević, Marin. 1983. *Povijest hrvatske renesansne književnosti*. Školska knjiga, Zagreb

³ Jelčić, Dubravko. 2004. *Povijest hrvatske književnosti, Tisućljeće od Bašćanske ploče do postmoderne*. Drugo, znatno prošireno izdanje. Naklada Pavičić, Zagreb.

dolazi do preokreta kad *marulićevski skrušen* traži smirenje u prirodnom životu i mističnom vjerovanju. Kao pjesnik bio je pun protuslovnih ideja, obuzet ljubavnim, religiozno-poučnim i moralno-filozofskim kao i političkim temama. Njegova je obuzetost političkim temama bila iznimna u Dubrovniku 16. stoljeća. Tom je raznolikošću znatno proširio idejne i tematske prostore hrvatske poezije. U hrvatskoj je drami otvorio nove putove pastirskim igrama, mitološkom dramom *Orfeo* kao i crkvenim prikazanjima *Uskrsnuće Isukrstovo*, *Suzana čista* i *Posvetilište Abramovo*. Njegova nabožna maskerata u dva spjeva *Remeta* i i nedovršeni spjev *Piligrin* također su značajni. Kao pravi domoljub pratio je aktualna zbivanja u domovini. Neke od njegovih pjesama zabilježene su u *Zborniku* Nikše Ranjine. Ističu se njegove pjesničke poslanice upućivane drugim pjesnicima, kao i one koje su mu pjesnici iz Dubrovnika i izvan njega upućivali, što je dokaz njegova ugleda i razvijena književna života.

3. O *Posvetilištu Abramovu*

U svojoj povijesti književnosti Mihovil Komba navodi kako je Vetranović napisao tri pobožna prikazanja, a to su: *Uskrsnutje Isukrstovo*, *Suzana čista* i *Posvetilište Abramovo*. (1961:119) Njegova su prikazanja bogatija i zaokruženija od onih anonimno-pučkih. Umjesto osmerca piše dvanaestercem, a njegova su prikazanja slična talijanskim i više sličie ilustracijama i dijalogiziranim pobožnim tekstovima nego pravim dramama. Za *Posvetilište Abramovo* uzor mu je bilo djelo *Rappresentazione d' Abram e Isaac* Fea Belcarija. Kao najzanimljiviji ističu se prizori Sarine materinske zabrinutosti za sina Izaka zbog njegova odlaska na zagonetan put s ocem i prikaz Abramova patrijarhalnoga doma.

Marin Franičević naglašava kako u *Posvetilištu Abramovu* žive osobe izmiču biblijskom pojmu patrijarha i primiču se običnim ljudima prema *svjetovnim* zamislima Mavra Vetranovića. (Franičević, 1983:353) U Vetranovićevoj varijanti Abram pokušava molitvom utjecati na Božju odluku, ali se ipak pokorava i miri sa sudbinom u duhu svoga vremena i biblijske priče. Od originala u Bibliji razlikuje se Abramova briga o Sari od koje krije razlog putovanja, Sarin strah, slutnja i praznovjerje (crni vran koji gače). Od Biblije odudara i Abramov neobičan blagoslov Izaka prije nego što će ga žrtvovati i Izakova priča na povratku da bi izbjegao odgovor. Vetranović služe i sluškinje po čakavski naziva *junacima* i *djevojkama*. Radnja na sceni događa se gotovo simultano i bez ikakvih prijelaza, a sve

završava igrom i *začinjanjem* (kao i u pastoralama). Franičević također navodi kako su *Suzana čista* i *Posvetilište Abramovo* Vetranovićeve najzrelija djela i nabraja sačuvane redakcije *Posvetilišta Abramova*. (Franičević, 1983:357) Treća sačuvana redakcija je poznata kao zagrebačka i prema ondašnjem vlasniku nazvana je Šodrnjina. Iz didaktičkih se razloga izostavlja Abramovo obraćanje Bogu na početku kojim pokušava izmoliti oprost za Izaka i Sarina sumnja. Dodan je opis *rajske gore*, karakterističan za Vetranovića. Četvrta redakcija je poznata kao Dubravičina i zapravo je samo proširena treća. Najopširnija je peta redakcija. Poznata je iz bečkog rukopisa i u njoj je izostavljeno sve što se činilo previše svjetovnim i pučkim, a uvrštene su propovijedi i moraliziranja. Akademijino je izdanje rađeno prema četvrtoj poznatoj redakciji i tu je specifično da se Abram od početka pokorava i ne traži milost za Izaka.

Grmača u svojem izvornome znanstvenom članku navodi kako je Biblija prototekst svim crkvenim prikazanjima Mavra Vetranovića, što uključuje i *Posvetilište Abramovo*. U njegovom se posezanju za biblijskom temom prepoznaje težnja za pojačavanjem autoriteta tradicionalnoga teksta. Vetranović je građu crpio ponajviše iz apokrifa i moralizirane Biblije, čemu odgovara njegova duža dramska obrada *Posvetilišta Abramova* koja je organizirana u pet *skazanja* i dvadeset sedam govora.⁴ (Grmača, 2012: 115-116)

Pavešković navodi da Vetranović svoju dramaturgiju u *Posvetilištu Abramovom* temelji na dva momenta, a to su odnos Abrahama prema Bogu i značajan udio u radnji Abrahamove žene Sare. U svoju dramu Vetranović unosi i pastoralna načela kakvih nema u biblijskoj fabuli, što upućuje na njegove sve snažnije zahvate u tradicionalnu biblijsku priču i njezine kasnije obrade.⁵ (Pavešković, 2001: 29-30)

⁴ Grmača, Dolores. 2012. *Alegorija putovanja poslušnosti. Posvetilište Abramovo Mavra Vetranovića*. http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=117750

⁵ Pavešković, Antun. 2001. *Dramski žanrovi i žanrovski problemi drama Mavra V., u: Krležini dani u Osijeku*, 2000., Osijek

4. Životinjski svijet

Hrvatska književna historiografija ne raspolaže s točnim podacima o kronologiji izvođenja Vetranovićevih prikazanja (Šundalić, 2003: 21). Prema nekim istraživanjima najstariji bi tekst mogao biti *Uskrsnutje Isukrstovo*, zatim bi slijedilo prikazanje *Kako bratja prodaše Jozefa*, *Prikazanje od poroda Jezusova* (izvedeno 1537.), dok je *Posvetilište Abramovo* izvedeno 1546. godine (Novak, 1977:93). U literaturi koja se bavi Vetranovićem već je konstatirano da je ovaj dubrovački pjesnik imao istančano i oko i sluh za prirodu i njezine pojave. Potvrđuje to i životinjski svijet ukomponiran u biblijsku priču o Abrahamu, Izaku i Sari. U *Tablici 1* prikazani su rezultati istraživanja faune u Posvetilištu Abramovu:

Tablica 1- Životinjski svijet u *Posvetilištu Abramovu*

Redni broj	Naziv životinje	Navodi iz djela	Ukupno
1.	angjel	<i>angjel bi obratio svrh glave moje mač/ (PA, 246)⁶; dobra vas čes prati s angjelom u družbi/ (PA, 250); i angjeo te provodio, kud stupa stupaj tvoj!/ (PA, 254); i angjel zgar s nebes š njima se odpravi/ (PA, 257); neka te prie nadju s angjeli u slavi./ (PA, 300); angjel mu uhvati za ruku i uzdrža ga./ (PA, 304); angjeli blaženi gdje bjehu bez broja/ (PA, 307)</i>	7
2.	bravac	<i>tuj grmuše, tuj su svračci,/ delemoške i slavici,/ i tuj ti su, gospo, bravci,/ i priljepci i butiči./ (PA, 270)</i>	1
3.	butić	<i>tuj grmuše, tuj su svračci,/ delemoške i slavici,/ i tuj ti su, gospo, bravci,/ i priljepci i butiči./ (PA, 270)</i>	1
4.	čaplja	<i>čaplje su još njeke, kojih je velik broj,/ ke gazom kraj rieke provode život svoj/ (PA, 270)</i>	1
5.	čerant	<i>tuj su rajski faganieli/ tuj čeranti, tuj su šstice,/ stagliniči, rukarieli,/ i judice i sjenice./ (PA, 270)</i>	1
6.	česvina	<i>još je tuj česvina ljepša stvar od svieta,/ feniče jedina vrh koje oblieta/ (PA, 275)</i>	1
7.	čučka	<i>letušte su vrste svake/ po svoj gori rajске ptice,/ čučke, kvinci, sebe svake,/ modrokos i vavlice./ (PA, 270)</i>	1
8.	delemoška	<i>tuj grmuše, tuj su svračci,/ delemoške i slavici,/ i tuj ti su, gospo,</i>	1

⁶ Citati se donose prema izdanju: Vetranović, Mavro, 1872. *Posvetilište Abramovo*, Stari pisci hrvatski, Knjiga IV, 2. dio, priredili Vatroslav Jagić, Ivan Antun Kaznačić, Gjuro Daničić, Zagreb. U zagradi se nalazi skraćenica naslova djela (PA) i broj stranice na kojoj se odnosni citat nalazi.

		<i>bravci,/ i priljepci i butići./ (PA, 270)</i>	
9.	drozak	<i>k tomu milos vidjet' bješe,/ gdje vioglav i droskovi/ žutokljunci zajedno pieše/ s pčelozobi i s kosovi./ (PA, 270)</i>	1
10.	fagjan	<i>pauni šetaju, fagjani i golubi/ i tihe grlice, još, gospo, ostale/ pitome sve ptice, velike i male/ (PA, 279)</i>	1
11.	feniče	<i>još je tuj česvina ljepša stvar od svieta,/ feniče jedina vrh koje oblieta/ (PA, 275)</i>	1
12.	galeb	<i>i galebi i kokoške/ i utvice zlatokrile/ mnogo ljepše neg li morske/ očima su vidjet' mile./ (PA, 270)</i>	1
13.	gambor	<i>ter kljunom gambore i jegulje hitaju/ (PA, 270)</i>	1
14.	golub	<i>i goluba u grlica/ i tetrieba po dubravi,/ jarebica i prepelica/ dosta ih je kako mravi./ (PA, 271); Pauni šetaju, fagjani i golubi/ i tihe grlice, još, gospo, ostale/ pitome sve ptice, velike i male/ (PA, 279)</i>	2
15.	grlica	<i>i goluba u grlica i tetrieba po dubravi,/ jarebica i prepelica/ dosta ih je kako mravi./ (PA, 271); tamo sam još drugu slavnu i veliku/ stojeći u lugu vidjela priliku:/ ljuvenu tužicu grlica gdje čuti/ (PA, 276); Pauni šetaju, fagjani i golubi/ i tihe grlice, još, gospo, ostale/ pitome sve ptice, velike i male/ (PA, 279)</i>	3
16.	grmuša	<i>ter velmi tugujem,/ gdi kako grmuša strepti prid kragujem./ (PA, 247); tuj grmuše, tuj su svračci,/ delemoške i slavici,/ i tuj ti su, gospo, bravci,/ i priljepci i butići./ (PA, 270); skačatura još je tamo,/ ki grmuše ne će lovit' / (PA, 270); jaki no grmuša sva bi tuj streptila/ (PA, 321)</i>	4
17.	guska	<i>i ptice ostale od kopna i vode,/ velike i male, sve se tuj nahode,/ kovača, gusaka, divieh kokošica,/ noraca, plovaka i morskih slavica/ (PA, 270)</i>	1
18.	jarebica	<i>i goluba u grlica/ i tetrieba po dubravi,/ jarebica i prepelica/ dosta ih je kako mravi./ (PA, 271)</i>	1
19.	jednorog	<i>jednorog se zove, od koga su kosti/ kako klas svud plove velike radosti./ (PA, 282)</i>	1
20.	jegulja	<i>ter kljunom gambore i jegulje hitaju/ (PA, 270)</i>	1
21.	jeljenak, jeljen	<i>ner samo jeljenci poludnem dohode/ plandovat' u sjenci kod studene vode/ (PA, 279); ter bih se s jeljeni rudinom tjerala. (PA, 279); gizdavi jeljenče od luga zelena!/ (PA, 314)</i>	3
22.	jež, ježić	<i>i gorske sam ježe još tamo vidjela/ (PA, 280); i gdi ti ježići u dupljih tuj stahu/ (PA, 280)</i>	2
23.	judica	<i>tuj su rajski faganieli/ tuj čeranti, tuj su štiće,/ staglinići, rukarieli,/ i judice i sjenice./ (PA, 270)</i>	1
24.	junica	<i>tu su ih dostigli, junicu gdje kolju/ (PA, 310)</i>	1
25.	kalandra	<i>slavica je još za dosti,/ i kalandre rajski poju/ (PA, 270)</i>	1
26.	kokošica	<i>i ptice ostale od kopna i vode,/ velike i male, sve se tuj nahode,/ kovača, gusaka, divieh kokošica,/ noraca, plovaka i morskih slavica/ (PA, 270); gizdave još ptice zlatiemi huhori/ božje</i>	3

		<i>kokošice</i> tuj vidjeh u gori/ (PA, 272); <i>kokošicu</i> kuna pingjuru udavi./ (PA, 331)	
27.	kokoška, kokoš	<i>i galebi i kokoške/ i utvice zlatokrile/ mnogo ljepše neg li morske/ očima su vidjet' mile./ (PA, 270); u kuću ždenite kokoši ostale./ (PA, 331); er ako taj kuna opet se povrati./ sve će do bokuna kokoši zaklati./ (PA, 331); jesu li na broju kokoši ostale/ (PA, 332)</i>	4
28.	kokot	<i>ne bjehu zapjeli kokoti u selu/ (PA, 312); uteče kokot iz šatora, djevojke počеше se smjeјati./ (PA, 331); zlatanu kokotu oguli sva krila/ (PA, 331)</i>	3
29.	konj, konjice	<i>ali dan ali noć./ na konju ali pješ/ (PA, 241); da spravlja konjice i kolo sunčano./ (PA, 291); konjice sunčane i kola spravlјajte/ (PA, 291)</i>	3
30.	kos	<i>k tomu milos vidjet' bješe./ gdje vioglavi i droskovi/ žutokljunci zajedno pieše/ s pčelozobi i s kosovi./ (PA, 270)</i>	1
31.	košuta	<i>košute ali pak kunjeli i zeci./ da pasu drobni zlak po toјzi zelenci/ (PA, 279); ter ti bih ukrala lanetce od košute/ (PA, 279); išla bih stranputa po gorah hodeći./ jak trudna košuta kladenca želeći/ (PA, 314)</i>	3
32.	kovač	<i>i ptice ostale od kopna i vode./ velike i male, sve se tuj nahode./ kovača, gusaka, divieh kokošica./ noraca, plovaka i morskieh slavica/ (PA, 270)</i>	1
33.	kraguj(ac)	<i>ter velmi tugujem./ gdi kako grmuša strepti prid kragujem./ (PA, 247); kragujče gizdavi, reci mi boga rad./ u koj si dubravi loveći ostao sad?/ (PA, 315)</i>	2
34.	kukavica	<i>i pošla sidjeti kako kukavica/ u mraku i sјeti od trudnih tužica/ (PA, 286)</i>	1
35.	kukuljava	<i>a prid njima kukulјave/ prolitaju i piešeći/ u pjesance boga slave/ (PA, 271)</i>	1
36.	kuna	<i>kokošicu kuna pingjuru udavi./ (PA, 331); mnokrat se toј zgodi od časa do časa/ da kuna dohodi, gdje čuti nie pasa./ (PA, 331); er ako taj kuna opet se povrati./ sve će do bokuna kokoši zaklati./ (PA, 331)</i>	3
37.	kvinac	<i>letušte su vrste svake/ po svoj gori rajske ptice./ čučke, kvinci, sebe svake./ modrokos i vavlice./ (PA, 270)</i>	1
38.	labut	<i>rajski se glas čuti, gdje u miru i goju/ pribieli labuti začinju i poju/ (PA, 269); još vidjeh, gospoje, medju dare razlike/ na smrti gdi poje bio labut kraj rike/ (PA, 275); taj labut pribieli, taj labut gizdavi/ s tielom duh razdieli i saj sviet ostavi/ (PA, 275); i od njeke boljezni rieka se zamuti./ labuta tej pjesni er veće ne očuti/ (PA, 276); rados je još čuti pri nekome јezeru/ utve i labuti gdi okolo cviet beru/ (PA, 280)</i>	6
39.	lanetce	<i>ter ti bih ukrala lanetce od košute/ (PA, 279)</i>	1
40.	lav	<i>a što su vukovi, pantere i lavi./ puni su lugovi zlosrde naravi/ (PA, 263); tko da je tvrdji neg lav, da me sad ne združi/ (319)</i>	2

41.	letušta	<i>letušte su vrste svake/ po svoj gori rajске ptice,/ čučke, kvinci, sebe svake,/ modrokos i vavlice./ (PA, 270)</i>	1
42.	mitar	<i>moj sivi sokole, mitaru priliepi,/ što majci na pole srdačće prociepi?/ (PA, 315)</i>	1
43.	modrokos	<i>letušte su vrste svake/ po svoj gori rajске ptice,/ čučke, kvinci, sebe svake,/ modrokos i vavlice./ (PA, 270)</i>	1
44.	mojemuča	<i>jošte se privučće mojemuča mala/ i hitro i mučće, gdi ja bih zaspala/ (PA, 282)</i>	1
45.	morski slavic	<i>i ptice ostale od kopna i vode,/ velike i male, sve se tuj nahode,/ kovača, gusaka, divieh kokošića,/ noraca, plovaka i morskieh slavica/ (PA, 270)</i>	1
46.	mrav	<i>i goluba u grlica/ i tetrieba po dubravi,/ jarebica i prepelica/ dosta ih je kako mravi./ (PA, 271)</i>	1
47.	mrkuša	<i>pravo ti ja velju,/ neg samo mrkuša leži u žezelju/ (PA, 325)</i>	1
48.	norac	<i>i ptice ostale od kopna i vode,/ velike i male, sve se tuj nahode,/ kovača, gusaka, divieh kokošića,/ noraca, plovaka i morskieh slavica/ (PA, 270)</i>	1
49.	orao	<i>orla sam vidila još u toj dubravi/ pozlaćenih krila s krunicom na glavi/ (PA, 277); orle zlatoperi, kamo si poletil?/ (PA, 314)</i>	2
50.	ovca, ovčica	<i>nit koja ni ovca, ka bi tamo zašla,/ ne može nač' doca, gdje bi se napasla/ (PA, 264); tamo ja rad paše, gospoje, budući,/ i ovčice naše s pastiri bljudući/ (PA, 278); gdje su ovce strigli kod lokve u polju/ (PA, 310); niednoga nie s nami/ na stanu od pasa, tamo su s ovcami / (PA, 325); i red smo tuj dali, da strigu ovčice./ (PA, 334)</i>	5
51.	ovčar	<i>sjutra će ovdi prit' prie sunca s ovčari/ (PA, 302); k stanu nam sad dođe s planine mlad ovčar/ (PA, 326); ter nadari svoje ovčare/ (PA, 336)</i>	3
52.	ovan, ovnić	<i>er ćemo posvetit' ovnića vrh gore./ (PA, 296); i ovnića toga na gori zaklati./ (PA, 296); bogu da se namini taj ovnić da zgori/ (PA, 296); i tvrdo pomili, taj ovnić kad zgori./ (PA, 296); ti si mi taj ovan, koga ću bogu dat'/ (PA, 296); čuješ li gdje veći tuj ovnić u zeleni/ (PA, 305); a ti ga izmieni ovničem/ (PA, 305); a sada zakiljam ovnića ovoga/ (PA, 305)</i>	8
53.	pantera	<i>a što su vukovi, pantere i lavi,/ puni su lugovi zlosrde naravi/ (PA, 263)</i>	1
54.	papagal	<i>a što su ti papagali/ žamoreći čut' od svudi/ (PA, 271)</i>	1
55.	pas	<i>k tomu psi stražnici, čuješ li, gdi laju/ (PA, 292); da nie psa Fandaka, da nie psa Tauza,/ sve stado zla mraka vazmieše do kusa/ (PA, 310); niednoga nie s nami/ na stanu od pasa, tamo su s ovcami/ (PA, 325); bune se ne boji ni laje od pasa/ (PA, 327); žedan sam kako pas, daj to se napiti/ (PA, 327); mnokrat se toj zgodi od časa do časa/ da kuna dohodi, gdje čuti nie pasa./ (PA, 331);</i>	7
56.	paun	<i>pauni šetaju, fagjani i golubi/ i tihe grlice, još, gospo, ostale/ pitome sve ptice, velike i male/ (PA, 279); paune pozlatan, kud</i>	2

		<i>zajde po travi?/ (PA, 314)</i>	
57.	pčela, pčelica	<i>da pčelam ni paše ni cvietak medeni/ (PA, 264); a tko bi stao muče da boga ne slavi./ pčelice gdje zuče po cvietju i travi?/ (PA, 280); i gdi tej pčelice plode se i roje/ (PA, 280)</i>	3
58.	pčelozob	<i>k tomu milos vidjet' bješe./ gdje vioglati i droskovi/ žutokljunci zajedno pieše/ s pčelozobi i s kosovi./ (PA, 270)</i>	1
59.	pelikan	<i>još vidjeh neki dan, gdje u toj dubravi/ ptičica pelikan sam sebe krvavi/ (PA, 275)</i>	1
60.	piplići	<i>i piplići mali dočim se ukrote./ koji su ostali bez majke sirote./ (PA, 332)</i>	1
61.	pingjura	<i>kokošicu kuna pingjuru udavi./ (PA, 331); povuče pingjuru za vratu/ (PA, 331)</i>	2
62.	plisak	<i>a od plisaka i strježića./ što je taj gora rasplodila./ ne bih, gospo, ziv' mi sreća!./ (PA, 271)</i>	1
63.	plovak	<i>i ptice ostale od kopna i vode./ velike i male, sve se tuj nahode./ kovača, gusaka, divieh kokošica./ noraca, plovaka i morskih slavica/ (PA, 270)</i>	1
64.	prasčić	<i>jaki no prasčići jabuke praskahu/ (PA, 280)</i>	1
65.	prepelica	<i>I goluba u grlica/ i tetrieba po dubravi./ jarebica i prepelica/ dosta ih je kako mravi./ (PA, 271)</i>	1
66.	priljepak	<i>tuj grmuše, tuj su svračci./ delemoške i slavici./ i tuj ti su, gospo, bravci./ i priljepci i butiči./ (PA, 270)</i>	1
67.	pruga	<i>neg li love pruge samo./ ptice druge ne će znobit'./ (PA, 270)</i>	1
68.	ptica	<i>da šturka ni ptice putujuć ne čuju/ (PA, 264); gdje ptice žubere svaki hip i svak čas/ (PA, 269); i ptice ostale od kopna i vode./ velike i male, sve se tuj nahode/ (PA, 269); neg li love pruge samo./ ptice druge ne će znobit'./ (PA, 270); gizdave još ptice zlatiemi huhori/ božje kokošice tuj vidjeh u gori/ (PA, 272); gdje poče bjesniti na gnjezdu ptica taj./ za č ptiće smrt prika vazet' joj hotiaše/ (PA, 275); koliko da veli taj ptica pribiela/ (PA, 276); taj ptica životom gdi se tuj razdili/ (PA, 276); pauni šetaju, fagjani i golubi/ i tihe grlice, još, gospo, ostale/ pitome sve ptice, velike i male/ (PA, 279); i od ptica u pjetju pri vodi studeni./ (PA, 288); o ptice letušte, o zvieri zemaljske/ (PA, 318); biserom ptici toj krioca bih povila/ (PA, 319);</i>	12
69.	ptić	<i>gdje poče bjesniti na gnjezdu ptica taj./ za č ptiće smrt prika vazet' joj hotiaše/ (PA, 275)</i>	1
70.	ptičica	<i>u ovoj ptičići meu sve ostalo/ svakoj udovici kaže se zrcalo/ (PA, 277); ptičica je li ka u gustoj dubravi./ da rane bez lika ove me izbavi/ (PA, 319)</i>	2
71.	rajski faganiel	<i>tuj su rajski faganieli/ tuj čeranti, tuj su štice./ staglinići, rukarieli./ i judice i sjenice./ (PA, 270)</i>	1
72.	rajska ptica	<i>letušte su vrste svake/ po svoj gori rajске ptice./ čučke, kvinci, sebe</i>	1

		<i>svake,/ modrokos i vavlice./ (PA, 270)</i>	
73	riba, ribica	<i>čaplje su još njeke, kojih je velik broj,/ ke gazom kraj rieke provode život svoj,/ i narav imaju, kraj vode hodeći/ da hitro stupaju, ribice loveći/ (PA, 270); jezerom gdi pliva riba zlatokrila/ (PA, 281); jednom tuj ribicu uhvatih rukami/ (PA, 281)</i>	3
74	rukariel	<i>tuj su rajski faganieli/ tuj čeranti, tuj su šstice,/ stagliniči, rukarieli,/ i judice i sjenice./ (PA, 270)</i>	1
75	satir	<i>od mora Sirene i gorske sve vile,/ i vi svi Satiri, ki lugom hodite,/ i vi svi pastiri, ki stada gojite/ (PA, 318)</i>	1
76	sirena	<i>od mora Sirene i gorske sve vile,/ i vi svi Satiri, ki lugom hodite,/ i vi svi pastiri, ki stada gojite/ (PA, 318)</i>	1
77	sjenica	<i>tuj su rajski faganieli/ tuj čeranti, tuj su šstice,/ stagliniči, rukarieli,/ i judice i sjenice./ (PA, 270)</i>	1
78	skačatura	<i>skačatura još je tamo,/ ki grmuše ne će lovit' / (PA, 270)</i>	1
79	slavic	<i>Čula sam, gospoje,/ tihoga slavica u jelju gdi poje/ (PA, 260); tuj grmuše, tuj su svračci,/ delemoške i slavici,/ i tuj ti su, gospo, bravci,/ i priljepci i butiči./ (PA, 270); slavica je još za dosti,/ i kalandre rajski poju/ (PA, 270); i kada slavici počnu po javoru/ istočnoj danici biglisat' u zoru/ (PA, 272); iz glasa pojući, gospoje pridraga,/ slavica zovući da mi pjet' pomaga/ (PA, 278); i počeh slavica bratimit' govore/ (PA, 289); gdi slavic počeh pjet' / (PA, 290)</i>	7
80	sokol	<i>moj sivi sokole, mitaru priliepi,/ što majci na pole srdačce prociepi?/ (PA, 315)</i>	1
81	stado	<i>da nie psa Fandaka, da nie psa Tauza,/ sve stado zla mraka vazmieše do kusa/ (PA, 310); od mora Sirene i gorske sve vile,/ i vi svi Satiri, ki lugom hodite,/ i vi svi pastiri, ki stada gojite/ (PA, 318); nu čekat' nie kada,/ na prešu er idu k družini na stada/ (PA, 327); er stado gdi stoji i gdi se napasa/ (PA, 327)</i>	4
82	staglinić	<i>tuj su rajski faganieli/ tuj čeranti, tuj su šstice,/ stagliniči, rukarieli,/ i judice i sjenice./ (PA, 270)</i>	1
83	strježić	<i>a od plisaka i strježića,/ što je taj gora rasplodila,/ ne bih, gospo, ziv' mi sreća!/ (PA, 271); i strježići mali jošter mi zadaše/ među smieh ostali velike tamaše/ (PA, 282)</i>	2
84	svračci	<i>tuj grmuše, tuj su svračci,/ delemoške i slavici,/ i tuj ti su, gospo, bravci,/ i priljepci i butiči./ (PA, 270)</i>	1
85	štence	<i>i što je najbolje, na štence toj nosi./ (PA, 327)</i>	1
86	štica	<i>tuj su rajski faganieli/ tuj čeranti, tuj su štice,/ stagliniči, rukarieli,/ i judice i sjenice./ (PA, 270)</i>	1
87	šturak	<i>da šturka ni ptice putujuć ne čuju/ (PA, 264); s večera do zore kad šturci pušte glas/ (PA, 271); za č hitro i muče ne viem kud iz trave/ šturak se privučeh meni nakon glave/ (PA, 290); nu hitro i muče drobahni šturak moj/ (PA, 290); gdje kako gluh osta, kom šturka čut' ne bi./ (PA, 290)</i>	5

88	tetrieb	<i>i goluba u grlica/ i tetrieba po dubravi,/ jarebica i prepelica/ dosta ih je kako mravi./ (PA, 271)</i>	1
89	tovar, tovarac	<i>i uzmi i oglav, da sedlam tovara/ (PA, 240); tovarca privež' te u zeleni travi/ (PA, 295)</i>	2
90	utva, utvica	<i>i galebi i kokoške/ i utvice zlatokrile/ mnogo ljepše neg li morske/ očima su vidjet' mile./ (PA, 270); rados je još čuti pri nekome jezeru/ utve i labuti gdi okolo cviet beru/ (PA, 280)</i>	2
91	vavlica	<i>letušte su vrste svake/ po svoj gori rajske ptice,/ čučke, kvinci, sebe svake,/ modrokos i vavlice./ (PA, 270)</i>	1
92	vila	<i>ter se čuju tej pjesance/ kako da tuj vile vode/ po livadi luke tance./ (PA, 271); jeda si gdje zašal loveći ku vilu/ (PA, 315); da s' zašal u blude s tom vilom daleče/ (PA, 315); da najdem tuj vilu gdje s tobom pribiva/ (PA, 315); sasma te sinko tač s tom vilom rastavi/ (PA, 315); toj li te ta vila, cvileći gdi stojim,/ joh, ne bi vratila/ (PA, 316); o vilu, diete mi slobodi/ (PO, 316); od mora Sirene i gorske sve vile,/ i vi svi Satiri, ki lugom hodite,/ i vi svi pastiri, ki stada gojite/ (PA, 318);</i>	8
93	vioglav	<i>k tomu milos vidjet' bješe,/ gdje vioglati i droskovi/ žutokljunci zajedno pieše/ s pčelozobi i s kosovi./ (PA, 270)</i>	1
94	vran	<i>divjačni vranovi po stienah ner graču,/ kako zli duhovi, u paklu ki plaču./ (PA, 264); čuju gdje gače vran, ne more dobro bit' / (PA, 318); er zaman taj vranak kod stana ne grače/ (PA, 318); za što mi govori- vajmeh mi!- vranak taj/ (PA, 318)</i>	4
95	vučica	<i>tamo se vučica okoti u ljuti/ (PA, 327)</i>	1
96	vuk	<i>a što su vukovi, pantere i lavi,/ puni su lugovi zlosrde naravi/ (PA, 263); za č vuci iz gore napiru na stada/ (PA, 310)</i>	2
97	zec	<i>košute ali pak kunjeli i zeci,/ da pasu drobni zlak po tojzi zelenci/ (PA, 279)</i>	1
98	zmaj ognjeni	<i>tuj zmaji ognjeni jošte se nahode/ (PA, 263)</i>	1
99	zmija	<i>i od zvieri pustošnih čuvaj se i od bljudi,/ od zmije najveće/ (PA, 254); a zmije priljute svih zmija jadovnih/ rasputja i pute zapiru strana svih,/ najliše krilate zmije, ke putniku,/ gdi se na nj naklate, zadadu smrt priku/ (PA, 263); nie zmije tuj ljute ni od gusa namire,/ drumove i pute da komu zapire/ (PA, 266); ali te sred luga samoga privari/ zla zmija iz kruga/ (PA, 313); jak priljuta zmija u prociep kad pade./ (PA, 319)</i>	7
100	zvir, zvier	<i>i od zvieri pustošnih čuvaj se i od bljudi/ (PA, 254); i zvieri zlosrdieh množ se tuj nahodi/ (PA, 262); ter zvieri, još prave, kud hode dubravom,/ kolju se i dave zlosrdnim naravom/ (PA, 262); od zvieri strahovno rikanje gdje čuje/ (PA, 263); to bi li prošal tač kroz zvieri krvave/ (PA, 263); to bi li zvier koja ga tamo zaklala/ (PA, 263); nie zvieri zlosrdih u tojzi dubravi/ (PA, 266); niti se zvier buni, da plahom naravi/ zlosrda otruni jedan list na travi./ (PA, 272); er, gospo, niednu stvar ne sumnjah od zvieri/ (PA, 279); i gdi je vodi vir, niedna tuj može doč' / iz luga strašna zvir ni ob dan ni ob noć/ (PA, 279); tuj njeku od zvjeri iz ravne livade/ moja čes dotjeri/ (PA, 282); ona je toj zvierca, ku glasom svak veli/ od čistieh djevica ljubav da želi/ (PA, 282); i strah me ne bješe ni od</i>	19

		<i>guse ni od zvieri/ (PA, 290); i u pustoš uteče kako zvier manena./ (PA, 293); er da bi rekal njoj: zvier ga je zaklala/ (PA, 302); lovac se privari tekući za zvieri/ (PA, 316); ljuta zvier u gori u pustoju dubravi/ Izaka umori i s tobom rastavi./ (PA, 318); o ptice letušte, o zvieri zemaljske/ (PA, 318); za što sam mislila, da te je ljuta zvir u gori izila./ (PA, 334)</i>	
101	živina	<i>da u tojzi gustini od pustoga ploda/ pitomoj živini nie nigdjer prihoda./ (PA, 264); tuj svaka živina od truda uzdiše/ (PA, 265); kamenje, zemlja i lies svake živine/ očute tolik trud i tolik strašan glas/ (PA, 266)</i>	3
102	žuta vuga	<i>razlike se jošte druge,/ ke lietaju sa svieih strana,/ navlaš, gospo, žute vuge,/ ke su žuče od čafrana./ (PA, 271)</i>	1

Ispis životinja iz Vetranovićeve *Posvetilišta Abramova* zaključuje broj 102. Čestotnost njihova pojavljivanja, odnosno njihova hijerarhija izgleda ovako:

Tablica 2 - Čestotnost pojavljivanja životinja u *Posvetilištu Abramovu*

Redni broj	Čestotnost pojavljivanja	Naziv životinje
1.	19	zvir
2.	12	ptica
3.	8	vila, ovnić (ovan)
4.	7	angjel, pas, slavic, zmija
5.	6	labut
6.	5	ovca, šturak
7.	4	grmuša, kokoška, stado, vran
8.	3	grlica, jeljenak, kokošica, kokot, konj, košuta, kuna, ovčar, pčela, ribica, živina
9.	2	golub, jež, kraguj(ac), lav, orao, paun, pingjur, ptičica, strježić, tovar, vuk
10.	1	bravac, butić, čaplja, čerant, česvina, čučka, delemoška, drozak, fagjan, feniče, galeb, gambor, guska, jarebica, jednorog, jegulja, judica, junica, kalandra, kos, kovač, kukavica, kukuljava, kvinac, lanetce, letušta, mitar, modrokos, mojemuča, morski slavic, mrav, mrkuša, norac, pantera, papagal, pčelozob, pelikan, piplići, plisak, plovak, prasčić, prepelica, priljepak, pruga, ptica, ptić, rajski faganiel, rajska ptica, rukariel, satir, sirena, sjenica, skačatura, sokol, staglinić, štenice, štica, svračci, tetrieb, utva (utvica), vavlica, vioglav, vučica, zec, zmaj ognjeni, žuta vuga

Prema *Tablici 2* - Čestotnost pojavljivanja životinja u *Posvetilištu Abramovu* može se zaključiti da se najčešće pojavljuje zooleksem *zvir* (19 potvrda) i da je najveći broj onih životinja koje u tekstu imaju samo jednu potvrdu (*bravac, butić, čaplja, čerant, česvina, čučka, delemoška, drozak, fagjan, feniče, galeb, gambor, guska, jarebica, jednorog, jegulja, judica, junica, kalandra, kos, kovač, kukavica, kukuljava, kvinac, lanetce, letušta, mitar, modrokos, mojemuča, morski slavic, mrav, mrkuša, norac, pantera, papagal, pčelozob, pelikan, piplići, plisak, plovak, prasčić, prepelica, priljepak, pruga, ptica, ptić, rajski*

faganiel, rajaska ptica, rukariel, satir, sirena, sjenica, skačatura, sokol, staglinić, štence, štica, svračci, tetrieb, utva /utvica/, vavlica, vioglav, vučica, zec, zmaj ognjeni, žuta vuga) čime je pjesnik izbjegao neinventivna ponavljanja, konvencionalnost iskaza, odnosno čime je ostvario raznolikost i originalnost.

4.1. Klasifikacija životinjskoga svijeta

Postoje teškoće kod klasifikacije životinja u skupine i nizove više ili manje srodnih bića. Takva razvrstavanja mogu ovisiti o mnogim čimbenicima poput osobina bića koja se razvrstavaju ili kulturnim obrascima i interesima onoga tko razvrstava.⁷ Aristotel je prvi obavljao iskustvena istraživanja životinjskoga svijeta. On je klasificirao životinje s obzirom na načine reproduciranja i kretanja, iz čega proizlazi i naivna podjela na one koje imaju i one koje nemaju krvi. Moderna znanstvena klasifikacija obuhvaća podjelu na jednostanične i mnogostanične životinje. Poznata je jednostavna i antropocentrična klasifikacija Francuza Buffona koji svoju podjelu životinja temelji na utilitarnom i zdravorazumskom pristupu. On razlikuje *domaće* i *divlje* životinje, a *divlje* dalje dijeli na *divlje vlastitoga podneblja* i *stranih podneblja*. Visković navodi da je u svakodnevnom iskustvu najčešće Buffonovo razvrstavanje na *divlje* i *domesticirane* životinje. Divlje životinje mogu se još smatrati lovnim (divljač) ili nelovnim i pripitomljenim, a zajedno s domesticiranim mogu biti i dresirane.

Vetranović u *Posvetilištu Abramovu* daje prednost *divljim životinjama vlastitoga podneblja* (navodi čak 68 različitih naziva: *bravac, butić, čaplja, čerant, česvina, čučka, delemoška, drozak, fagjan, galeb, gambor, golub, grlica, grmuša, jarebica, jegulja, jeljenak, jež, judica, kalandra, kos, košuta, kovač, kragujac, kukavica, kukuljava, kuna, kvinac, labut, lanetce, letušta, mitar, modrokos, morski slavic, mrav, mrkuša, norac, paun, pčela, pčelozob, pingjur, plisak, plovak, prepelica, pruga, ptica, ptičica, ptić, ribica, rukariel, sjenica, skačatura, slavic, staglinić, strježić, svračci, štica, šturak, tetrieb, utva, vavlica, vioglav, vran, vučica, vuk, zec, zmija*). Na drugom su mjestu *domaće životinje* (navodi 16 naziva: *guska, junica, kokošica, kokoška, kokot, konj, ovca, ovčar, ovnić, pas, piplici, prasčić, stado, štence, tovar, živina*). Na trećem su mjestu *divlje životinje stranoga podrijetla* (navodi 12 naziva: *lav,*

⁷ Visković, Nikola, 1996. *Životinja i čovjek. Prilog kulturnoj zoologiji, Književni krug*, Split. (Biblioteka Varia, knjiga 3)

mojemuća, orao, pantera, papagal, pelikan, priljepak, rajski faganiel, rajska ptica, sokol, zvir, žuta vuga). Na četvrtom su mjestu fantastične životinje sa čak sedam naziva (*angjel, feniče, jednorog, satir, sirena, vila, zmaj ognjeni*).

Navedenom se klasifikacijom životinja u *Posvetilištu Abramovu* pokazuje kako su *divlje životinje vlastitoga podneblja* brojnije u svojoj pojavnosti od *domaćih životinja*. Također se pojavljuje neočekivano velik broj *divljih životinja stranoga podneblja* i *fantastičnih životinja*, što ukazuje na vetranovićevsku okrenutost prema svjetovnom. Kod njega se svjetovnost miješa s biblijskim elementima i sve više prodire u djelo i pridonosi izmjeni biblijske verzije.

4.2. O čestotnosti pojavljivanja životinja

Na rang-ljestvici prema učestalosti pojavljivanja prvih pet mjesta ovdje zauzimaju *zvir, ptica, vila, ovan i angjel*. U sličnim djelima hrvatske renesansne književnosti *zvir* također zauzima visoko pozicionirano mjesto. Takva mjesta obično pripadaju životinjama čiji su nazivi uopćeni i njima ne možemo precizirati o kojoj je točno životinji riječ. Potvrđena je konvencija pastoralno-idilične drame po kojoj se na prvom ili drugom mjestu nalazi stvarna, krvoločna životinja – zvijer, kao što navodi Šundalić u proučavanju životinjskoga svijeta *Tirene*. (Šundalić, 2003:26) Ovdje se zvijer nalazi na prvom mjestu. Vetranović i vrstovno i čestotno daje prednost *divljim životinjama vlastitoga podneblja* (68 različitih faunističkih leksema koji se ukupno pojavljuju čak 126 puta!). Na drugom su mjestu *domaće životinje* (16 naziva s ukupnom pojavnosti od 50 puta), na trećem su mjestu *divlje životinje stranoga podneblja* (12 različitih faunističkih leksema koji se pojavljuju ukupno 32 puta) i na četvrtom su mjestu fantastične životinje (sedam naziva s ukupnom pojavnosti od čak 20 puta!).

Vetranović u *Posvetilištu Abramovu* obrađuje biblijsku temu koja govori o Abramovoj poslušnosti i nakani žrtvovanja sina jedinca Izaka po Božjoj zapovijedi. Umjesto Izaka je na kraju u čast Bogu žrtvovan ovan. Za jednu je takvu biblijsku temu neobično da umjesto domaćih životinja prevladavaju divlje. Životinje se više ne štiju u raznim kultovima kao kod politeističkih vjera, ali trag animalizma ostaje u važnosti obrednih žrtvovanja životinja koje je još uvelike prisutno u Starom zavjetu, odakle je Vetranović preuzeo temu za *Posvetilište Abramovo*. (Visković, 1996:72) Zbog važnosti obrednih žrtvovanja životinja židovstvo i

kršćanstvo pokazuje anti-zoomorfizam i snažan antropocentrizam, ali pojavnost životinja u Bibliji (120 vrsta) dokazuje da su životinje itekako prisutne u ljudskoj svakodnevnici.

U *Posvetilištu Abramovu* pojavljuje se stotinjak vrsta životinja pa se ne može zanemariti čovjekov dodir s prirodom i svakodnevna potreba za životinjama, većinom u smislu prehrane, sredstva za rad i putovanje, a ponekad za odjeću i sl. Bog je stvorio čovjeka na svoju sliku da bude gospodar svim životinjama. Vetranović je vjerno prikazao moć životinja u ekonomskom smislu. Bogatstvo Abrama i svih izraelskih plemena sastoji se od ovaca, goveda, koza i magaraca. Ljudi žive i putuju sa životinjama, s njima se dariva i trguje, daje ih se u miraz i danak, njih se u ratu pljačka i one su predmet kletvi i blagoslova. (Visković, 1996:73) Životinje su, dakle, neizostavan dio ljudskoga života u Starom zavjetu i bez njih bi ljudski opstanak bio nezamisliv. Posebna je i prisutnost životinja kao Božjih poklona za obavezno prinošenje na žrtvenik. Tako je u *Posvetilištu Abramovu* Abram žrtvovao ovna umjesto svoga sina jedinca Izaka. Sve navedeno dokazuje kako životinje imaju posebnu ulogu u životu čovjeka, iako im se to često ne priznaje i ne pridaje im se dovoljno važnosti koju zaslužuju.

4.3. Usporedba Vetranovićeve i biblijske verzije

U *Posvetilištu Abramovu* postoje bitni dijelovi koji se ne podudaraju s biblijskom verzijom priče o Abram i Izaku. Abram nastoji biti što tiši tijekom spremanja na put, ali Sara ga ipak čuje. Ne želeći otkriti Sari pravi razlog puta, Abram odugovlači i zaokuplja njezinu pažnju pričom o brusu i maheru koji se *istupio*. Franičević navodi kako se Abram služi i drugim detaljima na vetranovićevski način koji znači novo približavanje komediji, odnosno svjetovnoj drami i sve ostaje u okvirima toga naivnog realizma. (Franičević, 1983:358) Abram i Sara zbog svojih osjećaja djeluju više ljudski nego biblijski. Dok je Abram ponesen poslanjem, Sara je zbunjena tajnovitošću i zabrinuta za Izaka, što se vidi u njezinom monologu o Izaku i nestrpljivim, pomalo tjeskobnim Abramovim objašnjenjima. Od biblijske verzije također odstupaju Sarina zbunjenost pred nepoznatim i njezine riječi upućene Abram. U Bibliji Sara nema toliko veliku ulogu kao kod Vetranovića i zanemarena je njezina strana priče. Vetranović njoj posvećuje dosta pažnje i prikazuje ju onako kako misli da treba izgledati, kao majka, zabrinuta za svoga sina jedinca. Veliku razliku čine i Vetranovićevi umetnuti opisi prirode i pastoralne atmosfere obogaćeni s mnogo flore i faune. U *Posvetilištu*

Abramovu ponekad nedostaje biblijske uvjerljivosti, primjerice Abramov dijalog s Izakom i njegova propovijed nad žrtvenikom. U prikazu Izaka Vetranović ostaje vjeran biblijskoj verziji. Izak je pokoran na prvu riječ i misli na majku, što se vidi onda kad moli Abrama da joj kaže kako je ostao s pastirima u gori. Neki su dijelovi poprimili pučku intonaciju, primjerice Sarina strepnja i plač zbog sumnje te noćna straža. Kratko peto skazanje je na početku oslobođeno biblijskoga patosa. Abram i Izak se vraćaju s puta u prisutnosti *domaćega puka*. Vetranovićevi su likovi općenito prikazani kao obični ljudi po njegovim svjetovnim zamislima i na taj način oni izmiču biblijskom pojmu patrijarha.

Bogišić primjećuje da Vetranović unosi dosta pastirsko-seljačkih elemenata u *Posvetilište Abramovo*. Lugovi, šume i dubrave pune su opasnosti, a taj ugođaj se može najvjernije dočarati gomilanjem faune, što se odnosi uglavnom na divlje životinje i poneku fantastičnu: zvijeri, zmija, krilati i ognjeni zmajevi, vukovi, pantere, lavovi i sl. Ovom se opisu prirode suprotstavlja Kamprelin idiličan pogled na goru. Ona govori o zelenilu, mirisu cvijeća, pjevu ptica i žuborenju bistre vode. Nabrajaju se imena životinja i ptica koje tamo borave, a ritam osmerca pritom pomaže u dočaravanju ugođaja živahnosti i pokreta gusto nastanjene šume. (Bogišić, 1968: 135-136)⁸

Visković navodi da se kroz biblijske životinje jednako kao i kod Vetranovića može pokazati pobuna (zmija), razlikovanje čistog i nečistog (golubica i vuk), pokora i prinosi žrtve (ovan). (Visković, 1996:75) Dok je u Bibliji sve sažeto i uzvišeno, kod Vetranovića dosta prizora naginje komediji i neizostavna je prisutnost razvučenih i dramski nefunkcionalnih opisa planine i *rajskoga zagorja*. Takvih se opisa Vetranović nikad ne odriče i njima je samo dodatno naglašena razlika između biblijske i Vetranovićeve verzije priče o Abram. Franičević naglašava kako se od samoga početka pa do kraja biblijski elementi isprepliću s pastoralnim i svjetovnim. U Bibliji nema toliko leksema faune koje Vetranović umeće da bi naglasio određena stanja ili osjećaje. Vetranovićeve težnja za svjetovnim, komičnost i pastoralnost udaljile su ga od biblijske verzije, a još jedan dokaz je nestanak uzvišenoga tona Biblije.

⁸ Bogišić, Rafo. 1968. *O hrvatskim starim pjesnicima*. Matica hrvatska, Zagreb

5. O ulozi životinja u *Posvetilištu Abramovu*

S obzirom na pojavnost životinja u djelu može se govoriti o njihovu obogaćivanju sadržaja. Ukupno 102 leksema faune kroz cijelo djelo stvaraju dojam obilja i ljepote, primjerice u sljedećim stihovima: *Gizdave još ptice, zlatiemi huhori/ božje kokošice tuj vidjeh u gori;/ ljepota ter bješe, gospoje, vidjet' toj,/ u jatu gdje pješe po travi zelenoj./* (PA, 272) Životinje u *Posvetilištu Abramovu* mogu pridonijeti slikovitosti, posebno kod vetranovićevskih opisa

rajske gore. Nabranjanjem raznih vrsta ptica postiže se vizualan dojam kao da su pred nama i zato *rajska gora* djeluje još primamljivije, što se vidi u sljedećim stihovima: *Letušte su vrste svake/ po svoj gori rajske ptice,/ čučke, kvinci, sebe svake,/ modrokosi i vavlice./ Tuj su rajski faganieli/ tuj čeranti, tuj su štice,/ staglinići, rukarieli,/ i judice i sjenice./ Slavica je još za dosti,/ i kalandre rajski poju,/ ter s veseljem i radosti/ tuj provode narav svoju./* (PA, 270)

Dok kod Vetranovića ptice svojom nazočnošću ukazuju na ljepotu i bogatstvo dubrave, kod Džore Držića one često imaju alegorijsko značenje.⁹ (Pederin, 1977:73)

Posebnu ulogu u oslikavanju pastoralnosti imaju domaće životinje, koje zajedno s pastirima pridonose slici prave seoske idile: *Tamo ja rad paše, gospoje, budući,/ i ovčice naše s pastiri bljudući,/ pastiri ostali mnogiš bi tuj mene/ s plandišta poslali put gore zelene/ s vjedarcem na glavi donijeti vodice/ prie neg se objavi zraka od danice./* (PA, 278)

Pojavnost nekih životinja može dovesti do naglašavanja Vetranovićeve odstupanja od Biblije. To je posebno uočljivo kod Sarine praznovjernosti, što je u suprotnosti s biblijskom verzijom: *Čuju gdje grače vran, ne more dobro bit',/ hoću li brižna stan crnilom vas pokrit'/?/ Za č mi je zao danak, srce mi sve plače,/ er zaman taj vranak kod stana ne grače./ Plačna je ovo stvar, žalos me pokosi,/ ovi mi poklisar tužan glas donosi./* (PA, 318)

Neke životinje mogu poslužiti kao sredstvo naglašavanja određenoga stanja i to većinom kao dio neke stilske figure. Jedna od takvih stilskih figura je usporedba: *Drugi je gospo glas, ne moj ti žao biti:/ žedan sam kako pas, daj to se napiti./* (PA, 327) Pomoću takve usporedbe

⁹ Pederin, Ivan. 1977. *Začinjavci, štioći i pregaoci*. Nakladni zavod MH, Zagreb.

čovjeku se pripisuju osobine životinje, što znači da je riječ o zoomorfizmu, kao što navodi i Šundalić u svom proučavanju Zlatarićeva *Ljubmira* (Šundalić, 2003:35) U *Posvetilištu Abramovu* se posebno spominje životinja u pričama kojima se želi odvratiti pažnja od nečega neželjenog ili izbjeci istina. Tako Izak prepričava majci jedan posve drugi događaj od onoga koji se zapravo zbio na gori: *Zdravo smo bili, majčice, do sada,/ boga smo molili da nam bog milos da;/ a pak smo mi išli po njivah, gdi siju,/ i stada obišli i vodu gdi piju;/ dva dni smo pak stali s pastiri, majčice,/ i red smo tuj dali da strigu ovčice./* (PA, 334)

Životinje se pojavljuju i kad Sara govori koliko je patila ne znajući što se događa s Izakom, čime je dodatno naglašena njezina majčinska briga: *Ter tužna jaoh ostah, tebi se bojeći,/ i sumnjit' ne pristah, tvrdo se boleći;/ i ne imah nigdar mir, za što sam mislila/ da te je ljuta zvir u gori izila./* (PA, 334)

Uloga životinja uglavnom se svodi na dodatno naglašavanje stanja i osobina, kao i isticanja razlika u usporedbi s Biblijom te stvaranje dojma bogatstva, obilja i ljepote.

6. Značenje životinjskih leksema

6.1. Negativne konotacije

U razgovoru s Abramom Sara dodatno ističe svoju patnju jer ne zna ništa o njegovu putovanju i to čini usporedbom: *Ter me boli duša, ter velmi tugujem,/ gdje kako grmuša strepti prid kragujem./* (PA, 247) U usporedbi se vidi negativna konotacija kraguja koji je prirodno nadmoćniji od grmuše i time se ona pred njim može naći u opasnosti. Zvijer je od svih životinja najviše negativno konotirana. Pederin navodi da se zvijer kod Džore Držića u prenesenom značenju odnosi na mesoždera, tj. veoma okrutnoga čovjeka. (Pederin, 1977:56) U suprotnosti s tim kod Vetranovića zvijer uglavnom nosi svoje uobičajeno, primarno negativno značenje. Spominje se u mnogim upozorenjima i najviše se veže uz zlo i opasnost, što se vidi u sljedećim stihovima: *Vrh stvari vrhu svih spametan još budi,/ i od zvieri pustošnih čuvaj se i bljudi,/ od zmije najveće, u krugu ka leži,/ ter se kazat' ne će, putnika ner preži./* (PA, 254) U ovim se stihovima vidi kako je uz zvijer i zmija često negativno konotirana, što odgovara biblijskoj verziji. Iako životinja i čovjek imaju zajedničko podrijetlo iz prašine gdje ih Bog stvara, kao što navodi Visković, neke će životinje unatoč tome

predstavljati prijetnju i opasnost za čovjeka. Za simboliku zmije zna se još iz Edenskog vrta, gdje je već označavala zlo protiv Boga nakon što je navela Evu da uzme jabuku s drveta spoznaje dobra i zla. (Visković, 1996:74) Zvijer se također spominje kad se opisuju lugovi i dubrave te uz ostale životinje poput zmija, vukova, pantera i lavova može u skladu s negativnim konotacijama predstavljati opasnost ne samo za ljude, nego i za životinje i biljni svijet: *Ter zvieri, još prave, kud hode dubravom,/ kolju se i dave zlosrdnim naravom/ meu sobom./* (PA, 262) *A zmije priljute svieh zmija jadovnih/ rasputja i pute zapiru strana svih,/ najliše krilate zmije, ke putniku,/ gdi se na nj naklate, zadadu smrt priku;/ tuj zmaji ognjeni jošte se nahode/ u pustoj zeleni pri jezeru od vode;/ a što su vukovi, pantere i lavi,/ puni su lugovi zlosrde naravi./* (PA, 263) Poslije zvijeri i zmije uz negativne se konotacije najviše veže vran. Povezuju se s praznovjermem, a njegova pojava i usporedba njegova glasanja sa zlim duhovima pakla u potpunoj je suprotnosti s biblijskom verzijom priče o Abram: *Još vele, sestrice, ki tamo putuju,/ da šturka ni ptice putujuć ne čuju;/ divjačni vranovi po stienah ner graču,/ kako zli duhovi, u paklu ki plaču./* (PA, 264) Negativne se konotacije mogu vezati i uz zmiju, a negativna je konotacija vidljiva u njihovoj namjeri da otežaju putovanje slučajnim prolaznicima. Od ostalih se životinja pojavljuje još vuk, uz kojega se vežu uobičajene negativne konotacije poput opasnosti za stada ovaca, ali i za ljude: *Za č vuci iz gore napiru na stada/ tekući na volju iz njeke dubrave,/ ter sebe sve kolju, i sebe sve dave./* (PA, 310) Negativne se konotacije vežu i uz kunu koja je poznata prijetnja za kokoši: *Kokošicu kuna pingjuru udavi.../ Er ako taj kuna opet se povrati,/ sve će do bokuna kokoši zaklati./* (PA, 331) Uz životinje se negativne konotacije uglavnom vežu neprenesenim značenjem. Atributi *zlosrdih*, *pustošnih* i drugi koji se vežu uz negativno konotirane životinje služe dodatnu naglašavanju tih konotacija: *Nie zvieri zlosrdih u tojzi dubravi,/ gorom i po brdih gojno se boravi./* (PA, 266) Negativnim se konotacijama u neprenesenom značenju upućuje na prave opasnosti s kojima se čovjek svakodnevno susreće, a u prenesenom značenju to mogu biti opasnosti na životnom putu prema Bogu, kao i opasnosti od grijeha koja prijeti svim božjim stvorenjima. Uz negativne se konotacije uglavnom vežu divlje životinje vlastitoga i stranoga podneblja te poneka iz skupine fantastičnih životinja.

6.2. Pozitivne konotacije

Životinjskom se svijetu u *Posvetilištu Abramovu* pripisuju i pozitivne konotacije, ali u nešto manjoj mjeri. Pozitivne se konotacije najviše vežu uz anđela jer njega se smatra pratiteljem koji će omogućiti sretan put i povratak, što je vidljivo u sljedećim stihovima: *Dobra vas čas prati s anđelom u družbi,/ lje ću ja ostati sviem stanom u tužbi./* (PA, 250) Anđeo se spominje i kada Sara blagoslivlja Izaka i želi mu sretan put i povratak, što pokazuju sljedeći stihovi: *Svud bog s tobom bio, o dragi sinkom moj,/ i anđeo te provodio, kud stupa stupaj tvoji!/* (PA, 254) U opisu idilične dubrave spominje se slavica i njegovo tiho pjevanje. Pozitivna konotacija slavica je vidljiva u atributu *tihoga*, što pretpostavlja njegovu skromnost dok tihim pjevanjem pridonosi idiličnosti i ljepoti prirode. Te su njegove osobine vidljive u sljedećim stihovima: *Čula sam, gospoje,/ tihoga slavica u jelju gdi poje,/ ter viekom do danas, gospoje ljuvena,/ ja ne čuh sladji glas odkle sam rođena./* (PA, 260) Idiličnosti i ljepoti prirode osim slavica mogu pridonijeti i labuti, čija je ljepota dodatno naglašena atributom *pribieli*: *Rajski se glas ćuti, gdje u moru i goju/ pribieli labuti začinju i poju/ okolo sve rieke i ob noć i ob dan,/ da od slasti tolike nadje se čovjek pjan./* (PA, 269)

Vizualan dojam idilične rajске gore naglašen je pojavnošću pedesetak leksema ptica. Njihovim se nabranjem ostvaruje pojačan osjećaj raskoši, ljepote i bogatstva prirode: *labuti, ptice, kovači, guske, divie kokošice, norci, plovci, morski slavici, galebi, kokoške, utvice zlatokrile, letušte, rajске ptice, čučke, kvinci, modrokosi, vavlice, rajski faganieli, čeranti, štice, stagliniči, rukarieli, judice, sjenice, grmuše, svračci, delemoške, slavici, bravci, priljepci, butiči, skačature, grmuše, kalandre, vioglavci, droskovi, žutokljunci, pčelozobi, kosovi, kukuljave, pliskovi, strježiči, golubovi, grlice, tetriebi, jarebice, prepelice, žute vuge, papagali i šturci.* Uz ptice se može vezati radost i pjesma, ali i požrtvornost. Te se pozitivne konotacije vežu uz labuta i ptičicu pelikana. Labut radosno pjeva, iako je smrt blizu, a pelikan ranjava sebe kako bi nahranio ptiće: *Još vidjeh neki dan, gdje u toj dubravi ptičica pelikan sam sebe krvavi... Za č ptiće smrt prika vazet' joj hotiaše/ ljekara ni lieka a vidjet' ne biaše,/ u bijesu ter toli ljuto se izrani/ i krvi, ku proli, svoj porod sahrani./ Još vidjeh, gospoje, medju dare razlike/ na smrti gdi poje bio labut kraj rieke,/ bez niedne žalosti, neg s veljom ljuvezni/ i s veljom radosti pojući u pjesni./* (PA, 275) Pozitivne se konotacije ipak ponajviše vežu uz domaće životinje jer su neke glavni izvor hrane, a druge štite ljude i pomažu pri putovanju ili

obavljanju različitih poslova. Abram ne može krenuti na put bez osedlanoga tovara ni bez konja na kojima nosi stvari, a ponekad i jaše.

Korist je najjača pozitivna konotacija domaćih životinja, što se vidi u sljedećim stihovima: *Molim te za ljubav, sedlo mi daj, Sara,/ i uzmi i oglav, da osedlam tovara.../ I od nas je svaki vješ, ali dan ali noć,/ na konju ali pješ, tim putom vazda proč'./* (PA, 240/241) Jedna od važnijih domaćih životinja je pas, čovjekov vjeran pratitelj i zaštitnik od divljih životinja, posebno od vukova, što se vidi u sljedećim stihovima: *Za č vuci iz gore napiru na stada,/ tekući na volju iz njeke dubrave,/ ter sebe sve kolju, i sebe sve dave:/ da nie psa Fandaka, da nie psa Tauza,/ sve stado zla mraka vazmieše do kusa./* (PA, 310) Potvrđeno je jezgreno značenje psa, što je svojstveno pastoralno-idiličnome svijetu, kao što navodi Šundalić. (Šundalić, 2014:19) To se značenje temelji na vjernosti psa i zaštiti od divljih životinja. Pozitivne konotacije životinja temelje se uglavnom na neprenesenom značenju, dakle životinje mogu posjedovati niz osobina koje će biti korisne čovjeku i pridonijeti njegovu lakšem životu. Uz domaće se životinje veže najviše pozitivnih konotacija jer su one najbliže čovjeku i u mnogim mu aspektima olakšavaju život.

6.3. Fauna u funkciji fantastičnoga

Životinjski svijet u *Posvetilištu Abramovu* osim domaćih i divljih životinja vlastitoga i stranoga podneblja sadrži i neke fantastične životinje, točnije njih osam: *angjel, feniče, jednorog, satir, sirena, vila i zmaj ognjeni*. One su suprotstavljene realnosti ostalih vrsta životinja i njima se gradi jedna druga, ne-stvarna zbilja. Fantastične životinje mogu imati pozitivnu ili negativnu konotaciju, ovisno o situaciji u kojoj se spominju. U razgovoru sa Sarom Abram je tajnovit i odlučan je u namjeri da joj prešuti pravi razlog putovanja pa se tu u stvaranju druge zbilje javlja leksem anđeo kako bi potaknuo uvjerljivost Abramovih izgovora: *Za č svoje božanstvo što misli stvoriti,/ toj skrovno otajstvo ne da mi odkriti;/ ter kom bi ti proglasio prie roka ovu stvar,/ sud bi me porazio višnjega boga zgar,/ angjel bi obratio svrh glave moje mač,/ ter bi me rastavio na pola svega tač./* (PA, 246) U tim se stihovima vidi da anđeo može označavati prijelaz iz stvarne u ne-stvarnu zbilju, on se nalazi između božanskoga i ljudskoga svijeta i svojom nazočnošću kao da još više potencira udaljenost i razliku između tih dvaju svjetova. Za razliku od pozitivne konotacije anđela, zmajevi ognjeni

nose negativnu konotaciju i uz njih se veže uglavnom zlo. Pojavljuju se zajedno sa zmijama, zvierima, vukovima, panterama i lavovima u lugu, što je oznaka za opasnost: *Tuj zmaji ognjeni još se nahode/ u pustoj zeleni pri jezeru od vode;/ a što su vukovi, pantere i lavi,/ puni su lugovi zlosrde naravi./* (PA, 263) Njihove su se negativne konotacije udružile u jednu i istaknule Sarinu patnju i strah zbog neznanja i odlaska njezinih najbližih na daleki put. U svojoj brizi i patnji Sara strahuje i zamišlja ono najgore, što prelazi u sasvim drugu zbilju kad počne razmišljati o gusarima: *Gusarski krvav mač svedj mu je vrh glave,/ blažen se može reć' u vrieme u svako,/ tko bude zdrav uteć' zlosrdje gusarko./* (PA, 263) Vile se pojavljuju uglavnom praćene pozitivnim konotacijama, a idiličnoj dubravi daju dozu tajnovitosti i fantastičnosti, što se u obliku usporedbe može vidjeti u sljedećim stihovima: *Po dubravi gorom hode,/ ter se čuju tej pjesance,/ kako da tuj vile vode/ po livadi luke tance./* (PA, 271)

Time je osigurana bitna konvencija pastoralnoga žanra, a to je nestvarnost, kao što navodi Šundalić. (Šundalić, 2014:19) Iako nije fantastična životinja, orao svojim izgledom djeluje fantastično i tako postiže oblikovanje drugačije zbilje, što se vidi u sljedećim stihovima: *Orla sam vidila još u toj dubravi/ pozlaćenih krila s krunicom na glavi,/ ter bi se čudio svak vidjevši stvar taku,/ gdje leti na oblak u sunčanu zraku./* (PA, 277) Jednorog i feniče se samo spominju i nemaju konotacija niti pridonose izgradnji drugačije zbilje. Satiri i sirene pojavljuju se u Sarinu zazivu upućenu svim životinjama, čime se naglašava njezina bol: *Od mora Sirene i gorske sve vile,/ i vi svi Satiri, ki lugom hodite./* (PA, 318)

Visković navodi da razlog javljanja fantastičnih životinja leži u tome što bliske i poznate zbiljske životinje mogu biti banalizirane u njihovim značenjima i zato ne mogu zadovoljiti maštu, zanimanje za neobično i potrebu za objašnjenjem i simbolizacijom prirodnih i ljudskih stanja. (Visković, 1996:104) Za stvaranje nerealne zbilje najčešće se koriste divlje i fantastične životinje, a novostvorena zbilja treba ukazati razliku između božanskoga i ljudskoga svijeta ili dodatno istaknuti određena stanja i osjećaje.

7. Zaključak

Istraživanje faune u Vetranovićevo djelu *Posvetilište Abramovo* pokazalo je da su životinje veoma obilno zastupljene (riječ je o stotinjak naziva za životinje). Faunistički se leksemi

pojavljaju u neprenesenom, tj. primarnom značenju (tiho pjevanje slavica za naglašavanje idiličnosti i ljepote prirode), ali više u prenesenom (npr. za zvijer se vežu negativne konotacije zla i opasnosti). Na nekoliko mjesta u djelu dolazi do izgradnje drukčije zbilje, u čemu uglavnom sudjeluju fantastične životinje (npr. anđeo svojom pojavom dodatno potencira razliku između božanskoga i ljudskoga svijeta). Životinjski je svijet značenjski, vrstovno i čestotno veoma raznovrstan. U njemu ima i pozitivnih i negativnih konotacija, ali i niz faunističkih umanjena: *ježić, ovčica, ovnić, pčelica, ptičica, štence, tovarac, utvica*). Čestim umanjenicama potvrđuje se afirmativan odnos čovjeka prema domaćim životinjama. (Šundalić, 2003:23) Ti su oblici inače karakteristični za hrvatsku renesansnu pastoralno-idiličnu dramu i komediju. Uočava se i sklonost prema uopćenim nazivima, što dokazuje zvijer koja zauzima prvo mjesto prema čestotnosti pojavljivanja (ukupno se pojavljuje 19 puta). Dokazano je i da se Vetranovićeve verzija priče o Abramom razlikuje s obzirom na biblijsku (primjerice u odnosu na Sarinu praznovjernost kad čuje vrana, što je u potpunoj suprotnosti s Biblijom). Na kraju bi se moglo potvrditi da se kroz cijelo *Posvetilište Abramovo* isprepliću biblijski, pastoralni i svjetovni elementi. (Visković, 1996:360)

8. Literatura i izvor

Bogišić, Rafo. 1968. *O hrvatskim starim pjesnicima*. Matica hrvatska, Zagreb

Franičević, Marin. 1983. *Povijest hrvatske renesansne književnosti*. Školska knjiga, Zagreb.

Grmača, Dolores. 2012. *Alegorija putovanja poslušnosti. Posvetilište Abramovo Mavra Vetranovića*. http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=117750

Jelčić, Dubravko. 2004. *Povijest hrvatske književnosti, Tisućljeće od Bašćanske ploče do postmoderne*. Drugo, znatno prošireno izdanje. Naklada Pavičić, Zagreb.

Kombol, Mihovil. 1961. *Povijest hrvatske književnosti do narodnog preporoda*. Matica hrvatska, Zagreb.

Novak, Slobodan Prosperov, 1977. *Teatar u Dubrovniku prije Marina Držića*, Split.

Pavešković, Antun. 2001. *Dramski žanrovi i žanrovski problemi drama Mavra V., u: Krležini dani u Osijeku, 2000.*, Osijek

Pederin, Ivan. 1977. *Začinjavci, štioći i pregaoci*. Nakladni zavod MH, Zagreb.

Šundalić, Zlata, 2014. *Flora i fauna Nalješkovićevih **Komedija***, u: Krležini dani u Osijeku 2013 - *Supostojanja i suprotstavljanja u hrvatskoj drami i kazalištu*, priredio B. Hećimović, Zagreb - Osijek.

Visković, Nikola, 1996. *Životinja i čovjek. Prilog kulturnoj zoologiji, Književni krug*, Split (Biblioteka Varia, knjiga 3)

Šundalić, Zlata, 2003. *Životinja i hrvatska renesansna pastoralno-idilična drama*, u: Krležini dani u Osijeku 2002 – *Žanrovi u hrvatskoj dramskoj književnosti i struke u hrvatskom kazalištu*, , priredio B. Hećimović, Zagreb - Osijek.

Izvor

Vetranović, Mavro, 1872. *Posvetilište Abramovo*, Stari pisci hrvatski, Knjiga IV, 2. dio, priredili Vatroslav Jagić, Ivan Antun Kaznačić, Gjuro Daničić, Zagreb.